

Ahogy az a strasbourgi látvány Budapestről látszik
Anwar Zsuzsa: Információs társadalom - ahogy Strasbourgban látják
(Gazdaság és statisztika 1998/4)

Szerzőnek a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem doktoranduszaként módjában állt bepillantania a BETA és a Gersulp munkájába és erről be is számolt munkahelye, a KSH üzemi lapjában.

„Hogyan látják az európai információs társadalom kérdését?” teszi fel a kérdést Anwar Zsuzsa. Az izgalmas kérdés Budapesten tehát az, hogy mi a kérdés Strasbourgban.

„Mindenesre információs társadalomként „olyan, már napjainkban is létező társadalmakat tekintenek, ahol az információs eszközök használata, az adattárolás és adatátvitel általános, és alacsony költségszinten valósul meg. Az információ és az adat ilyen általános használata szervezeti, kereskedelmi, társadalmi, valamint jogi innovációval jár együtt, ami alapvetően fogja megváltoztatni életünket, valamint munkánkat. Az EU keretein belül - az Únió felmérése alapján – több, mint 320 millió fogyasztó illetve vásárló tömörül egyetlen piacba, akik különböző ízléssel, képességgel, kultúrával és nyelvvel rendelkeznek.”

Álljunk csak meg egy szóra! Eltekintve attól, hogy e definíció aligha operacionális, mi az „az adat és információ általános használata”? Feltételezésem szerint az emberek eddig sem csukták be szemüket és fülüket, valamint nem rejtették nagy szigetelő kesztyűkbe vagy sapkákba kezüket és orrukat. Ha viszont ezt nem tették, akkor fejenként, kezenként és naponként körülbelül ugyanannyi információt vettek és használtak fel környezetükből, mint amennyit jelenleg. Sőt, esetleg gyanítható, hogy egy napi 4-10 órát a képernyő előtt ülő személy talán kevesebb információt vesz fel, mint szerencsésebb ősei, hiszen szemén kívüli más érzékszerveit, sőt perifériás látását is passzívitásra készíti. Igaz továbbá, hogy amikor adatokat ismer meg, sajátít el, olvas, hall, stb., akkor is információt vesz fel és használ. Ami megváltozott, az sokkal inkább az, hogy

- egyre több gép is képes egyre több információt előállítani, fogyasztani és tárolni
- -az ember által fogyasztott információ egyre nagyobb része nem közvetlen életinformáció, hanem gépektől származó szimbólumok.

„Az európai információs társadalom alapvető előnye éppen ezen sokféleségben rejlik. A legnagyobb kihívást kétségtelenül a kulturális, a

képzési és a társadalmi változatosságon alapuló versenyelőnyök feltárása jelenti.” – folytatja Anwar.

De vajon milyen versenyelőnyök jelentkeznek és kinél? A logika például a következő lehetőségeket kínálja:

- Európa előnye más országokkal szemben
- egy európai ország előnye más európai/nem európai országokkal szemben
- egy európai cég előnye más európai/nem európai cégekkel szemben

Ha az Únió racionálisan működik, akkor Európa, vagy egy-egy európai ország előnyéről van szó, más, kívül maradt országok és országcsoportok, például Magyarország rovására. Valamilyen metaforikus szinten persze előnyös lehet az Únió egésze számára, ha sokfélesége a “gazdasági törzsfejlődésben” olyan “gazdasági génpool” megnyilvánulása, amely folyamatosan másoknál életképebb gazdasági szervezetek kitermelésére képes. A dolog a valóságban persze közel sem magától értetődő és automatikus. Egy másik érdekes kérdés, hogy miért mindig csak az előnyökről van szó, még egy szaklap hasábjain is? Tényleg Strasbourgban csak az előnyöket látják? Nem lehetnek olyan korlátoltak. Talán nem beszéltek erről Anwar Zsuzsának? Vagy ő foszt meg minket ezektől az érdekes gondolatoktól?

Aki nem járt az Egyesült Államokban, annak nem volt alkalma tapasztalni az ottani értelmiség félelmét attól, hogy a tégely egyszer csak felrobban. Természetes, hogy kultúrárt akarnak teremteni, és amit lehet, az a multikultura. A multikultúra az Egyesült Államokban a bevándorolt és őshonos népek kulturáinak, valamint az ezek keveredéséből folyamatosan kialakuló újabb kulturák virágzó együttélése. Természetes, hogy más országokban viszont a multikulturalitás, mint ideológia és az amerikai multikulturális kultúrának a helyi kultúra rovására való terjesztése megkönnyíti a multinacionális cégek behatolását és piacszerzését, a helyi gazdaság kiszorítását vagy integrálását. Természetes, hogy az Únió is megkezdte a maga sajátos “közös gyökeres” multikultúrájának kiépítését.

De térjünk vissza Anwar Zuzsához, hiszen van jobb.

“A kérdéskör jelentősége hazánk számára is felértékelődött, hiszen Magyarországon a modernizáció, a fejlett régióhoz való felzárkózás , illetve az Európai Únióhoz való csatlakozás jelenti napjaink legfőbb gazdasági és politikai célját.”

Kedves Anwar Zsuzsa, fogalmazó és kedves Lektor, jelentőség a magyar nyelvben nem szokott felértékelődni. Napjainknak pedig nincsen célja, mert a napjaink nem aktor.

Nos, igen, ez a tökéletes bámulat és azonosulás. “Messzi országból jövök, különös emberek élnek ott.” (Yucatanban annak idején a különös emberek még lovon is jártak és szőkék is voltak.)

“Az európai információs társadalom kialakításában nagy szerepet szánnak az államnak a kedvező piaci feltételek megteremtésében, megtartva azonban a piac vezető szerepét, mint azt az 1994-es Bangemann jelentés valamint az egyéb dokumentumok leírják.”

A kérdés az, hogy ki szán és kinek. (Megint azok az átkozott aktorok.) A meglátogatott intézmények szánnak, az Únió nagyjai, láthatatlan és titokzatos szürke eminenciásai, a PB?. Még érdekesebb, hogy kinek szánnak, tudniillik, ettől függ, hogy kinek lesz kedvező az a piac. Az eladóknak vagy a vevőknek? A gyártóknak vagy a kereskedőknek? A belföldi gyártóknak vagy a külföldieknek? A baj ugyanis az ellenérdekeltség: kedves aspiráns, mindegyiknek egyszerre nem lehet.

“A maastrichti University egyik professzora szerint ú.n. European Regulatory Agency mielőbbi létrehozása szükséges, melynek küldetése a versenyszabályozás, mivel az információs és kommunikációs piacon a nagyfokú koncentráció kialakulása és az ezzel való visszaélés egyre jobban fenyeget. A szervezet létrehozását sürgeti továbbá, hogy az egyes tagállamok szintjén megvalósított szabályozás akadályokat görgeszt a technológia terjedése elé, közvetlenül befolyásolva az Únió országainak információs és kommunikációs piacai közötti kapcsolatrendszerét. Az állam említett szerepén túl, az állam információs szolgáltatásainak szerepét emelik ki, mivel ez képezi a növekedés motorját az információs társadalomban.”

Lám csak, hát mégis vannak problémák? Lám csak, az idejétmúlt állam egyes funkciói mégsem szűntek meg talán? Mégis kell egy piacsabályozó? Nos, ezt a funkciót most majd - természetesen a mi javunkra - Brüsszelben fogják gyakorolni. Ja, igen, a szuverenitás egy újabb darabja. Igen, újabb jólfizetett munkahelyek kerülnek külföldre. Igen, ezt a szabályozó hatóságot csak olyan távolról ellenőrzik a választópolgárok, hogy keze gyakorlatilag szabad lesz arra, hogy a multik megtöltsék. Persze, hogy is szállhatna szembe egy szegény magyar minisztérium egy Bell baba méretű képződménnyel, nem is beszélve az egész családról?

Azonkívül kétségtelenül Anwar Zsuzsa nem emlékezhet rá, de annak idején vagy inkább idejekorán, KGST időkben bizony keményen egységesíteni kellett mindent, mert az szolgálta “a” hatékonyságot. Kinek a hatékonyságát? “A” szocializmus, “a Varsói Szerződés” érdekében. Igen, az ismerős személytelen szerkezet. De akkor legalább ki lehetett politikai szinten boxolni ennek az országnak egy autóbuszgyártást, hosszú ideig olcsó olajat, egy miniszámítógépgyártást és másokat, piacot, munkahelyeket, devizakereteket, stb.

Az a fránya országos/országonkénti szabályozás pedig akadályokat görgöt a technológia elé, mégcsak nem is az új technológia elé! De hát mit is tegyen, hiszen – képviseleti demokráciában – általában nem azért szabályoznak, hogy az (új) technológia a lehető leggyorsabban terjedjen! Tájékozott állampolgárok demokráciájában fel sem merül, hogy műszaki célfüggvényeket vezessenek be, mert azt a tájékozott állampolgár ellenezné. Ehelyett olyan idejétmúlt dolgok merülnek fel, mint az, hogy a létminimum alatt ne a lakosság 20 vagy 30%-a vegetáljon, ne fagyjanak meg százak telenként, ne legyenek százezrek munkanélküliek, azonos munkáért Magyarországon ne járjon tizedannyi bér, mint egy kicsit Nyugatabbra, vagy a témán belül maradván legyen a szolgáltatás mindenki számára elérhető, árák, ezzel kapcsolatban verseny, adóbevételek, munkahelyek, fizetési mérleg és mások.

“Egyre jobban látszik, hogy az informatika és a távközlés képezi a modern gazdaság alapját. Nyugati szakértők becslései szerint az EU országokban ezen ágazatok termelése a 750 milliárd ECU-t is eléri, amely az össztermék 15%-ának felel meg, s növekedési ütemük pedig jóval meghaladja a GDP növekedési ütemét.

Kísért az alap és a felépítmény. Nincs azonban összefüggés.

“A termelés és a szolgáltatás pedig mindinkább tudásalapúvá válik. Az információ és kommunikációs technológia elterjedésének sebessége azonban országok, régiók, szektorok, iparágak és vállalatok szerint változik. Az információs társadalom alapját képező technológiai fejlesztés és kutatás támogatása végett az 1994-1997-re vonatkozó Negyedik Keretprogramnak megfelelően az Únió 12 milliárd ECU összeget biztosított az említett terület finanszírozására, ami az összes támogatás 28%-át tette ki. Az ötödik Keretprogramban (1997-2002) is jelentős összeget szánnak a felhasználóbarát információs társadalom kialakítására.”

Ez igen, ez már valami, ezek az európaiak már megint fején találták a felhasználót. Hiszen nyilvánvaló, hogy ha a társadalomnak immár nem tagjai, polgárai stb, hanem felhasználói vannak, akiknek a társadalom a barátja, akkor a számítógépes zsargonnak be kell törnie a közmondások és szólások világába is. Hogy mit is jelent a tudásalapúság? Például Magyarországon, ahol az információs szektor bizony aligha növekedett az elmúlt tíz évben, és talán a közműveltség sem? Majd vitatkoznak rajta a szaktudósok néhány évtizedig!

Az informatizálás ügyének központi vállalása mögött az általa kínált lehetőségek, illetve az esetleges lemaradásból adódó veszélyek húzódnak meg. Kérdés azonban, hogy ki marad el mitől vagy ki marad le miről.

Vannak még kérdéseim. Kedves Közgazdaságtudományi Egyetem, tényleg ezeket az intézményeket kell meglátogatni, ha információs társadalomról, politikáról vagy gazdaságról van szó? Kedves Statisztikai Hivatal, tényleg egy fogalmazni sem tudó lelkesült fogalmazót kell megszólaltatni információs társadalom – bármi - ügyében? Arra van-e szüksége a magyar statisztikus társadalomnak, hogy a rendelkezésére álló kevés papírra ilyen cikkeket nyomjanak, vagy nem volt jobb?

Budapest, 1999.02.